

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิญญาของพระอนรุทธาจารย์ทั้งบาลี และคำแปล
ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงความหมายด้วย ?
๒. ก. คำว่า ปริมัตถ์ หมายความว่าอย่างไร ? และมีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ?
ข. ให้แสดงความหมายชื่อจิตดังต่อไปนี้ อกุศลจิต อกุศลวิปากจิต โสภณจิต
๓. จงแสดงบาลีพร้อมทั้งคำแปลในจิต ดังต่อไปนี้
ก. โทสมูลจิตดวงที่ ๑ ข. ปัญจทวารวรัชชนจิต ๑
ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๒ ง. รูปาวจรจตุตถฌานจิต ๓
จ. ตติยฌานอรหัตตมรรคจิต ๑
๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย? คืออะไรบ้าง? แสดงมาพร้อมความหมาย
๕. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? และในราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าใด? คืออะไรบ้าง ?
๖. จงแสดงสัมปโยคนัยในปภินกเจตสิก ๖
๗. จงแสดงสังคหณัยในจิตดังต่อไปนี้ มาดูว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒ ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๓
ง. ตติยฌานจิต ๓ จ. จตุตถฌานจิต ๘
๘. ก. พระอนรุทธาจารย์แสดงการสงเคราะห์รูปในรูปปริมัตถ์ไว้กี่นัย ? อะไรบ้าง ?
ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่และประเภทเล็กแล้ว มีจำนวนเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
๙. ก. ให้แสดงองค์ธรรมของปสาทรูป ๕
ข. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้
อภูจวิสติ กาเมสุ โหนติ เตวีสุ รูปิสุ
สตตฺรเสวสยณินิ อรูปเ นตฺถิ กิณฺณิปี
๑๐. ก. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีกี่อย่าง? คืออะไรบ้าง? แสดงความหมายด้วย
ข. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มีกี่อย่าง? คืออะไรบ้าง? แสดงความหมายด้วย

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๖
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. สรุปความว่า ธรรมชาติของจิตนั้น มีอยู่ที่ประการ ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ จิตเมื่อว่าโดยสรุปแล้ว มี ๓ ประการคือ

๑. มีการรับอารมณ์อยู่เสมอ
๒. เป็นเหตุให้เจตสิกทั้งหลายรู้อารมณ์ได้คล้าย ๆ กับผู้นำ
๓. ทำให้สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตวิจิตรพิสดาร

๒. จิตมีกี่ประเภท? คืออะไรบ้าง ? ยกบาลีขึ้นแสดงด้วย ?

ตอบ จิตมี ๔ ประเภท คือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต

ดังมีบาลีแสดงว่า ตตถ จิตตํ ตาว จตฺตพฺพิทํ โหติ กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ โลกุตตรญฺเจติ

๓. ก. คำว่า “อนินิตโยคีย์” หมายความว่าอย่างไร? มีจำนวนเท่าไร? คืออะไรบ้าง ?

ข. ในอเหตุกจิต ๑๘ ดวงนั้นจิตดวงไหนมีเจตสิกประกอบมากที่สุดและดวงไหนมีเจตสิกประกอบน้อยที่สุด?

ตอบ ก. คำว่า “อนินิตโยคีย์” หมายความว่า เจตสิกที่ประกอบไม่แน่นอน มี ๑๑ ดวงคือ มานะ อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ ถีนะ มิทธะ วิรตี ๓ (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ) อัปปมัญญา ๒ (กรุณา มุทิตา)

ข. ในอเหตุกจิต ๑๘ ดวงนั้น จิตดวงที่มีเจตสิกประกอบมากที่สุดคือ หสิตุปปาทจิต ๑ และจิตดวงที่มีเจตสิกประกอบน้อยที่สุด คือ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐

๔. รูปมีจำนวนเท่าไร? คืออะไรบ้าง? ให้บอกชื่อของรูปเหล่านั้นมาตามลำดับ ฯ

ตอบ รูปมีจำนวน ๒๘ คือ

ปถวี อาโป เตโช วาโย จักขุปสาท โสตปสาท ฆานปสาท ชิวหาปสาท กายปสาท รูปารมณํ สัทธารมณํ คันธารมณํ รสธารมณํ โสณัฐพารมณํ อิตถิภาวะะ ปุริสภาวะะ หทยะ ชีวิตะ อาหาระ ปริจเฉทะ กายวิญญูติ วจฺจวิญญูติ ลหฺตฺตา มุทฺตฺตา กัมมวิญญูตา อุปจฺจเย สันตติ ชรตา อนิจฺจตา
หมายเหตุ สำหรับโสณัฐพารมณํนั้น ได้แก่ ปถวี เตโช วาโย ที่เป็นมหาภูตรูปนั่นเอง
ฉะนั้น ถ้านับรูปโดยลำดับแล้วรูปก็จะมีจำนวน ๒๘

๕. ให้แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บท ดังต่อไปนี้ ปทํ อจฺจุตํ อจฺจนตํ อสฺสงฺขตํ อนฺนุตฺตรํ

ตอบ แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บท ได้ดังต่อไปนี้

ปทํ	แปลว่า ส่วนหนึ่ง
อจฺจุตํ	แปลว่า ธรรมที่ไม่ตาย
อจฺจนตํ	แปลว่า ธรรมที่ก้าวล่วงขั้น ๕ ที่เป็นอดีต และอนาคต
อสฺสงฺขตํ	แปลว่า ธรรมที่ไม่ได้ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง
อนฺนุตฺตรํ	แปลว่า เป็นธรรมที่ประเสริฐ

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๖

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปณิญาของพระอนุรุธาจารย์ทั้งบาลี และคำแปล

ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง? คืออะไรบ้าง? ให้แสดงความหมายด้วย ?

ตอบ ก. แสดงคำประณามและปณิญาของพระอนุรุธาจารย์

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ สสทฺธมมคณฺตุตมํ

อภิวาทิย ภาสิสฺสํ อภิธมฺมตถสฺสคหํ

ข้าพระพุทธเจ้า(พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ ผู้ตรัสรู้
ญะยธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็น
ผู้อุดมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนามอภิธัมมัตถสังคหะ ต่อไป

ข. สัทธรรมมี ๓ อย่าง คือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลี และอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถือธุดงค์ การเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

๒. ก. คำว่า ปริมัตถ์ หมายความว่าอย่างไร และมีกี่อย่าง? คืออะไรบ้าง?

ข. ให้แสดงความหมายชื่อจิตดังต่อไปนี้ อกุศลจิต อกุศลวิปากจิต โสภณจิต

ตอบ ก. ปริมัตถ์ หมายความว่า สภาพของนามรูปที่เป็นองค์ธรรมอันประเสริฐไม่มีการผิดแปลกผันแปร
อย่างไร และเป็นธรรมที่เป็นประธานในอรรถบัญญัติและนามบัญญัติ ชื่อว่า ปริมัตถ์ มี ๔ อย่าง คือ จิต
เจตสิก รูป นิพพาน

ข. อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบด้วย
อกุศลเจตสิก

อกุศลวิปากจิต หมายความว่า วิปากที่เกิดจากอกุศลกรรม ๑๒ มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น ที่
ไม่ดีเป็นต้น

โสภณจิต หมายความว่า จิตที่เกิดพร้อมกันกับโสภณเจตสิก หรือเป็นจิตที่สวยงาม

๓. จงแสดงบาลีพร้อมทั้งคำแปลในจิต ดังต่อไปนี้

ก. โทสมูลจิตดวงที่ ๑

ข. ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๒

ง. รูปาวจรจตุตถฌานจิต ๓

จ. ตติยฌานอรหัตตมรรคจิต ๑

ตอบ แสดงบาลี พร้อมคำแปล ดังต่อไปนี้

ก. โทมนสฺสสหคตํ ปฏฺิฆสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

ข. อุปเพกขาสหคตัม ปญจทวาราวชชนจิตตัม

จิตที่พิจารณาอารมณ์ทางปัญจทวาร ที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ

ค. โสมนัสสสหคตัม ฌาณสมปยุตตัม สสังขาริกัม

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยปัญญา

ง. สุขเอกคคตาสหิตัม จตฺตถชฌมานํ กุสลจิตตัม วิปากจิตตัม กุริยจิตตัม

จตฺตถชฌมานํกุสลจิต ๑ วิปากจิต ๑ กุริยจิต ๑ ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน ๒ คือ สุข เอกคคตา

จ. ปิตีสุขเอกคคตาสหิตัม ตตฺติยชฌมานํ อรหตฺตมคฺคจิตตัม

ตตฺติยฌมานํ อรหตฺตมรรคจิต ๑ ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน ๓ คือ ปิตี สุข เอกคคตา

๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย? คืออะไรบ้าง? แสดงมาพร้อมความหมาย

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ เป็นนัย ๆ มีอยู่ ๙ นัย คือ

๑. ชาติเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยชาติ มี ๔ ชาติ คือ อกุศลชาติ, กุศลชาติ, วิปากชาติ, กุริยาชาติ
๒. ภูมิเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยภูมิทั้ง ๔ คือ กามภูมิ, รูปภูมิ, อรูปภูมิ, โลกุตตรภูมิ
๓. โสภณเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยอโสภณะ และโสภณะ
๔. โลกเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยโลกียะ และโลกุตตระ
๕. เหตุเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเหตุกะ และสเหตุกะ
๖. ฌานเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยอฌาน และฌาน
๗. เวทนาเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเวทนา ๕ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา โสมนัสเวทนา โทมนัสเวทนา อุเบกขาเวทนา
๘. สัมปโยคเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยสัมปยุตต์ และวิปยุตต์
๙. สังขารเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยอสังขาริก และสังขาริก

๕. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด? คืออะไรบ้าง ? และในราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมี ๓ ราสีคือ

๑. อัญญสมานราสีเจตสิก ๒. อกุศลราสีเจตสิก ๓. โสภณราสีเจตสิก

๑. อัญญสมานราสีเจตสิก มีจำนวน ๑๓ ดวงคือ

สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ดวง

ปกิณณกเจตสิก ๖ ดวง

๒. อกุศลราสีเจตสิก มีจำนวน ๑๔ ดวงคือ

โมหะเจตสิก ๔ ดวง โลภะเจตสิก ๓ ดวง โทสะเจตสิก ๔ ดวง

อวิชชาเจตสิก ๒ ดวง วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ ดวง

๓. โสภณราสีเจตสิกมีจำนวน ๒๕ ดวงคือ

โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ดวง วิรติเจตสิก ๓ ดวง

อัปปมัญญาเจตสิก ๒ ดวง ปัญญินทรีย์เจตสิก ๑ ดวง

๖. จงแสดงสัมปโยคนัยในปกิณณกเจตสิก ๖

ตอบ วิตกเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๕๕ ดวงคือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญญจริยญาณจิต ๑๐) ปฐมฌานจิต ๑๑
วิจาร์เจตสิก ประกอบได้ในจิต ๖๖ ดวงคือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญญจริยญาณจิต ๑๐) ปฐมฌานจิต ๑๑
ทุติยฌานจิต ๑๑

อธิโมกข์เจตสิก ประกอบได้ในจิต ๑๑๐ ดวงคือ กามจิต ๔๓ (เว้นทวิปัญญจริยญาณจิต ๑๐) วิจิกิจฉา
สัมปยุตตจิต ๑) มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

วิริยเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๑๐๕ ดวง คือ กามจิต ๓๘ (เว้นอเหตุกวิปากจิต ๑๕) ปัญจทวาราวัช
ชนจิต ๑) มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

ปีติเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๕๑ ดวง คือ กามโสมนัสสหคตจิต ๑๘ ปฐมฌานจิต ๑๑
ทุติยฌานจิต ๑๑ ตติยฌานจิต ๑๑

ฉันทเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๑๐๑ ดวง คือ กามจิต ๓๔ (เว้นโมหมูลจิต ๒ อเหตุกจิต ๑๘)
มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

๗. จงแสดงสังคหณัยในจิตดังต่อไปนี้ มาดูว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ก. โลกมูลจิตดวงที่ ๒

ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒

ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๓

ง. ตติยฌานจิต ๓

จ. จตุตถฌานจิต ๘

ตอบ ก. โลกมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวง คือ อัญญุสमानเจตสิก ๑๓ โมจตุกกเจตสิก ๔
โลภะ ทิฏฐิ ธิทุกะ ๒

ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๒ ดวง คือ อัญญุสमानเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติ)
โมจตุกกเจตสิก ๔ โทจตุกกเจตสิก ๔ ธิทุกะ ๒

ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๗ ดวงคือ อัญญุสमानเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๔
(เว้นปัญญา)

ง. ตติยฌานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๓ ดวง คือ อัญญุสमानเจตสิก ๑๑ (เว้นวิตก วิจาร์)
โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรตี ๓)

จ. จตุตถฌานจิต ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๓ ดวง คือ อัญญุสमानเจตสิก ๑๐ (เว้นวิตก วิจาร์ ปีติ)
โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอัปปมัญญา ๒)

๘. ก. พระอนุรุธาจารย์แสดงการสงเคราะห์รูปในรูปปรมาณูไว้กี่นัย อะไรบ้าง

ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่และประเภทเล็กแล้ว มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง

ตอบ ก. พระอนุรุธาจารย์แสดงการสงเคราะห์รูปในรูปปรมาณูไว้ ๕ นัย คือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป

๒. รูปวิภาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร

๓. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป

๔. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ

๕. รูปวัตตติกกมนัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ คือ

๑. นิปผันนรูป ๑๘ ๒. อนิปผันนรูป ๑๐

และเมื่อจัดเป็นประเภทเล็กแล้ว มี ๑๑ คือ

๑. มหาภูตรูป ๔	๒. ปสาทรูป ๕	๓. วิสยรูป ๗ หรือ ๔	๔. ภาวรูป ๒
๕. หทยรูป ๑	๖. ชีวิตรูป ๑	๗. อาหารรูป ๑	๘. ปริจเฉทรูป ๑
๙. วิญญูติรูป ๒	๑๐. วิการรูป ๕ หรือ ๓	๑๑. ลักขณรูป ๔	

๙. ก. ให้แสดงองค์ธรรมของปสาทรูป ๕

ข. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

อญฺฐวีสติ กาเมสุ

โหนติ เตวีสุ รูปิสุ

สตรเสวสณฺณิ

อรุเป นตฺถิ กิณฺณปิ

ตอบ ก. องค์ธรรมของปสาทรูป ๕ คือ

จักขุปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับรูปรารมณได้

โสตปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับรสัททารมณได้

ฆานปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับคันธารมณได้

ชีวหาปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับรสารมณได้

กายปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับโผฏฐัพพารมณได้

ข. แปลคาถาได้ดังต่อไปนี้ คือ

ในกามภูมิ ๑๑

รูปทั้ง ๒๘ ย่อมเกิดได้

ในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอสังขยสัตตภูมิ ๑) รูป ๒๓ (เว้นฆานะ ชิวหา กายะ ภาวรูป ๒) ย่อมเกิดได้

ในอสังขยสัตตภูมิ ๑

รูป ๑๗ (เว้นปสาทรูป ๕ สัททรูป ๑ ภาวรูป ๒

หทยรูป ๑ วิญญูติรูป ๒) ย่อมเกิดได้

ในอรุณภูมิ ๔

ไม่มีรูปอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดเลย

๑๐. ก. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีกี่อย่าง? คืออะไรบ้าง? แสดงความหมายด้วย

ข. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มีกี่อย่าง? คืออะไรบ้าง? แสดงความหมายด้วย

ตอบ ก. พระนิพพานเมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้ว มีอย่างเดียวคือ สันติลักษณะ หมายถึงสงบจากกิเลส และชั้น ๕ ทั้งหลาย

ข. เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มี ๓ คือ

๑. สุญญตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้นสูญสิ้นจากกิเลส และชั้น ๕ ไม่มีอะไรเหลืออยู่แล้ว

๒. อนิมิตตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีนิमित เครื่องหมายรูปร่างสัญญาณ สีสัน วรรณะอย่างใดเลย

๓. อัปปนิหิตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีอารมณ์ที่น่าปรารถนาด้วยโลภะ และไม่มีตัณหาที่เป็นตัวต้องการอยู่ในนิพพานนั้น

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย